

Coğrafi ve Jeopolitik Ekseninde Neo-Avrasyacılık

Demet Şefika MANGIR*

ÖZ

Avrasyacılık, 1920'lerde Rus düşünürleri arasında ortaya çıkan entelektüel ve yarı politik bir eğilimdir. Avrasyacılığın amacı, Rusya'nın ne Doğu'ya ne de Batı Avrupa'ya ait olduğu varsayımı üzerine, farklı etnik gruplardan, çoğunlukla Türk kökenli Rusya/Avrasya Müslümanlardan ve Slavlardan oluşan bir medeniyet oluşturmaktır. Klasik Avrasyacılar, Avrupa'yı, çoğunlukla Batı Avrupa'yı, Rusya/Avrasya'nın ana jeopolitik rakibi olarak görüyorlardı. Neo-Avrasyacılar ise, Klasik Avrasyacıların aksine Batı Avrupalıları Rusya/Avrasya'nın düşmanları olarak görmemekte, hatta müttefik veya en azından tarafsız bir güç olarak görmektedir. Neo-Avrasyacılar, Avrasya'nın ve tüm insanlığın yükselen düşmanı olarak ABD'yi hedef almaktadırlar. Burada ABD, doğal kaynakları (petrol ve doğalgaz) elinde tutma isteğinden dolayı değil, tüm dünyayı kendi düzenlerine göre yeniden şekillendirme politikalarından dolayı temel düşman ilan edilmiştir.

Avrasya ve Avrasyacılık terimleri, Sovyet sonrası siyasi ve entelektüel arenada yeniden ön plana çıkmıştır. Rusya'nın Avrupalı ve Asyalı kimliğini vurgulayan Avrasyacı terminoloji, Slav ve Türk-müslüman kültürlerini sentezleyen bir argümanla, muhafazakar ideolojilerin en kapsamlısı olarak 1990'lı yılların ortasında Neo-Avrasyacılık terimiyle popülerlik kazanmıştır. Bu bağlamda, Rusya'nın emperyalist Avrupa kimliğini reddetmesi ve Asya ve Avrupa'yı bütünleştirme fikri, Sovyetler Birliği'nin çöküşünü açıklamada ve mekânsal olarak yeniden bu coğrafyaya uzanan Rusya Federasyonu'nun sürekliliğini ortaya koymada, entelektüel kesim ve politikacılar tarafından desteklenmiştir. Uluslararası konjonktürel yapı içerisinde Rus dış politikasının hem iç hem de dış politikada ekonomik, toplumsal ve siyasi sorunlarına bir çözüm aracı olarak ileri sürülen Atlantikçi ve Avrasyacı ekoller Çarlık Rusyasından Bolşevik ihtilaline, SSCB'den Rusya Federasyonu'na kadar imparatorluk, ulus devlet ve federalizm gibi kavramlarla devlet inşa sürecine kendi düşünsel temelleri doğrultusunda hizmet etmişlerdir.

Neo-Avrasyacılık ekolünün ortaya çıkmasındaki uluslararası konjonktürel yapı ve bunun Rus dış politikasında kendine nasıl bir yer edindiği üzerinde durularak, Rusya'nın yakın çevresi olarak da adlandırılan coğrafyada sağlamaya çalıştığı kontrol ve denetimin sürdürülebilirliği tartışılacaktır. Bu bağlamda, Neo-Avrasyacılığın Putin sonrası dış politikada bir ekol olarak kendine bir yer edinmesi ve bu ekolün bir uzantısı olarak A. Dugin tarafından ortaya konan Dördüncü siyaset teorisinin ileri sürdüğü varsayımlar irdelenecektir. Bu doğrultuda Neo-Avrasyacılık ekolünün ve dördüncü siyaset teorisinin, Rusya'nın Avrasya coğrafyası ekseninde uyguladığı dış politika kararlarında, Avrasyacılık akımı ve Rus jeopolitik okulunun etkileri üzerine bir analiz yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Avrasya, Jeopolitik, Neo-Avrasyacılık.

Neo-Eurasianism on the Geographical and Geopolitical Axis

ABSTRACT

Eurasianism is an intellectual and semi-political tendency that emerged among Russian thinkers in the 1920s. The aim of Eurasianism is to create a civilization of different ethnic groups, mostly of Turkish / Russian / Eurasian Muslims and Slavs, on the assumption that Russia belongs neither to Eastern or Western Europe. Classical Eurasianists viewed Europe, mostly Western Europe, as the main geopolitical rival of Russia / Eurasia. Neo-Eurasianists, on the other hand, do not see Western Europeans as enemies of Russia / Eurasia, unlike the classical Eurasianists, and even as allies or at least as a neutral force. Neo-Eurasianists target the US as the rising enemy of Eurasia and all humanity. Here, the US has been declared the main enemy, not because of its desire to retain natural resources (oil and gas), but because of its policies of reshaping the entire world in its own order.

The terms Eurasia and Eurasianism reappeared in the post-Soviet political and intellectual arena. Eurasian terminology, which emphasizes Russia's European and Asian identity, gained popularity in the mid-1990s as the most comprehensive of conservative ideologies with an argument that synthesized Slavic and Turkish-Muslim cultures. In this context, Russia's rejection of the imperialist European identity and the idea of integrating Asia and Europe were supported by the intellectual and politicians in explaining the collapse of the Soviet Union and in demonstrating the continuity of the Russian Federation, which spatially re-extended to this geography. In the international conjunctural structure, the Atlantic and Eurasian schools, which were proposed as a means of solution to the economic, social and political problems of Russian foreign policy both in domestic and foreign policy, were introduced with concepts such as empire, nation state and federalism from Tsarist Russia to Bolshevik Revolution they served the state building process in line with their own intellectual foundations.

The international conjunctural structure in the emergence of the school of neo-Eurasianism and its place in Russian foreign policy will be discussed, and the sustainability of the control and control that Russia is trying to achieve in the geography, also called its immediate environment, will be discussed. In this context, the assumption of Neo-Eurasianism as a school in post-Putin foreign policy and the assumptions put forward by A. Dugin as an extension of this school will be examined. In this direction, an analysis will be made on the effects of Eurasianism and the Russian geopolitical school in the foreign policy decisions of the Neo-Eurasianism and the fourth political theory in the axis of Eurasian geography.

Keywords: Russia, Eurasia, Geopolitics, Neo-Eurasianism.

* Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi, orcid no: 0000-0002-2542-8551, demetacar@selcuk.edu.tr
Makalenin Gönderim Tarihi: 03.01.2020; Makalenin Kabul Tarihi: 13.01.2020

1. Giriş

“Rusya’nın yeni bir politik fikere ihtiyacı var. Rusya için, liberalizm uyumuyor, komünizm ve faşizm aynı derecede kabul edilemez. Sonuç olarak, Dördüncü bir Politik Teori’ye ihtiyacı var.” (Dugin, 2012; 7)

Sovyetler Birliği’nin çöküşüyle başlayan tarihi süreçte, sadece bağımsız devletler değil, Sovyet Cumhuriyetinin parçalarından oluşan sınırları belirli yeni jeopolitik bölgeler de uluslararası sistemdeki yerini almıştır. Bu bağlamda, Letonya, Litvanya ve Estonya’dan oluşan cumhuriyetler grubuna Baltık ülkeleri, Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan’dan oluşan gruba Transkafkasya, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan, Özbekistan ve Kazakistan’a da Orta Asya adı verilmiştir. Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra, ulusal ve bölgesel kimlik sorunu yaşayan Rusya, Sovyet sonrası ortaya çıkan yeni jeopolitik oluşumlar içerisinde ilk kez kendisini oldukça daralmış sınırlar içerisinde bulmuştur. Bu nedenle, ulusal ve bölgesel kimliğini sorgulama içerisine giren Rusya, imparatorluk sendromunun yapısında bulunan emperyal bilinçle, Sovyet sonrası alana ve daha da ötesine nüfuz etmeyi en doğal hakkı olarak görmüştür. Bu bağlamda, sözde bağımsız devletlerdeki Rus azınlığın haklarını koruma adına uyguladığı politikalarını meşrulaştırmaya çalışmıştır (Papava, 2014; 47; Brzezinski, 2015; 37; Aidarbek, 2013; 55; Areshev, 2016; 8; Bi, 2011; 5).

Ağustos 2008’de Rusya-Gürcistan arasında yaşanan savaş, Rusya’nın ulusal kimliğinin komşu ülkelerin özgürlüğü ile bağdaşmadığını desteklercesine, Avrasya’daki çıkarlarını silahlı kuvvet aracılığıyla savunmaya istekli olduğunu gösteren önemli bir işarettir (Meydan, 2017; 423). Dolayısıyla Rusya’nın kimlik sorunu ve emperyal yapısı dikkate alındığında, klasik emperyalizmin ötesinde öncelikli olarak enerji politikasına dayanan neo-emperyalist mekanizmaları kullanarak, eski Sovyet İmparatorluğu’nu canlandırma olasılığı komşularına yansımaktadır. Bu nedenle, Rusya’nın neo-emperyalist çıkışları, özellikle Sovyet sonrası dönemde yeniden gündeme gelen Avrasyacı fikirlerle teorik bir zemine oturtulmaya çalışılmıştır.

Avrupa ve Asya’dan oluşan Avrasya kıtasının coğrafi tanımı jeopolitikte neredeyse hiç değişmeden kullanılmaktadır. Amerikan siyaset bilimci Zbigniew Brzezinski’nin çalışmalarında yer aldığı gibi Avrasya coğrafi konumu ile, küresel ve bölgesel güçlerin ekonomik, politik, güvenlik, tarihi ve kültürel değerlerin ve inançların sentezlendiği bir coğrafyadır (Brzezinski, 2005; 35). Avrasya’nın coğrafi sınırının jeopolitik açıdan yeniden yorumlanmasını öngören ve büyük ölçüde coğrafyaya dayanan Avrasyacı fikirler 19. yy. sonunda hızla yayılmıştır (Imanov, 2007; 24). Bu fikirler Rus profesör Pomanski’nin, Eski Dünya’nın geleneksel coğrafi tanımlamasında Avrupa, Asya ve Afrika’dan oluşan sınırları dikkate alarak ortaya koyduğu coğrafya eksenli bakış açısı, ünlü Rus jeopolitiği Petr Savitskii ile derinlik kazanmıştır. Savitskii, Alexander von Humboldt’un coğrafi Avrasya tanımından farklı bir Avrasya coğrafyası olduğunu öne sürmüştür. Bu bağlamda, Rus jeopolitik ekolün temsilcisi Savitskii’nin Avrasya coğrafyasına bakış açısı, Rusya’nın Avrasyacı akım çerçevesinde bu coğrafyada tarihi ve kültürel bağlara sahip özel bir rol üstlendiği argümanına yönelik olduğu görülmektedir (Bassin, 2011; 125). Tanınmış Rus tarihçi, etnograf ve coğrafyacı Lev Gumilev de yaptığı araştırmalarda, Avrasya’nın coğrafi sınırlarının Doğu Asya (Moğolistan, Jungarya, Tuva, Transbaykal), Güney Bölgesi (Orta Asya) ve Batı Bölgesi (Doğu Avrupa) olarak üç bölgeden oluştuğu sonucuna varmıştır (Papava, 2014;49). Bu bağlamda Rus jeopolitik ekolün Avrasya coğrafi tanımlaması, kıtanın sınırlarını önemli ölçüde daraltmakta ve Rusya’nın çıkarlarına hizmet etmektedir. Dolayısıyla Avrasya’nın coğrafi olarak nasıl tanımlandığı ve bu tanım ile Rus jeopolitik ekolün tanımı arasında nasıl bir uzlaşma sağlanacağı konusu tartışmaya açıktır.

Avrasya ve Avrasyacılık terimleri, Sovyet sonrası siyasi ve entelektüel arenada yeniden ön plana çıkmıştır. Rusya’nın Avrupalı ve Asyalı kimliğini vurgulayan Avrasyacı terminoloji, Slav ve Türk-müslüman kültürlerini sentezleyen bir argümanla, muhafazakar ideolojilerin en kapsamlısı olarak 1990’lı yılların ortasında Neo-Avrasyacılık terimiyle popülerlik kazanmıştır. Bu bağlamda, Rusya’nın emperyalist Avrupa kimliğini reddetmesi ve Asya ve Avrupa’yı bütünleştirme fikri, Sovyetler Birliği’nin çöküşünü açıklamada ve mekânsal olarak yeniden bu coğrafyaya uzanan Rusya Federasyonu’nun sürekliliğini ortaya koymada, entelektüel kesim ve politikacılar tarafından desteklenmiştir. Neo-Avrasyacılık, ideolojik dönüşümlerden geçmiş, homojenliğini yitirmiş, tanımlanması zor olan tarihsel ve çağdaş düşünce akımlarını sentezlemiştir. Bu nedenle Avrasyacılık, 1920’lerin ve 1930’ların orijinal Avrasyacıları tarafından geliştirilen romantik imparatorluk felsefesine; Oryantalist Lev N. Gumilev tarafından hazırlanan etnogenez teorilere; filozof

Aleksandr Panarin'in çok kutuplu bir dünya görüşüne ve Aleksandr Dugin'in faşist jeopolitiğine dayandırılmaktadır (Laruelle, 2008; 2).

Avrasyacılık, 1920'lerde Rus düşünürleri arasında ortaya çıkan entelektüel ve yarı politik bir eğilim olarak her fırsatta Rus dış politikasında belirleyici bir rol üstlenme eğilimi içerisinde olmuştur. Uluslararası konjonktürel yapı içerisinde Rus dış politikasının hem iç hem de dış politikada ekonomik, toplumsal ve siyasal sorunlarına bir çözüm aracı olarak ileri sürülen Atlantikçi ve Avrasyacı ekoller Çarlık Rusyasından Bolşevik ihtilaline, SSCB'den Rusya Federasyonu'na kadar imparatorluk, ulus devlet ve federalizm gibi kavramlarla devlet inşa sürecine kendi düşünsel temelleri doğrultusunda hizmet etmişlerdir. Bu bağlamda yapılan literatür taraması sonucu çalışmada, Avrasyacılığın klasik teorik temellerinden Neo-Avrasyacılık olarak 1990'larda yeniden ortaya çıkış süreci ele alındıktan sonra Dugin'in temsilciliğinde Dördüncü siyaset teorisinin ileri sürdüğü varsayımların Rus dış politikasındaki etkisine değinilmiştir. Rus dış politikası ekseninde Avrasya'nın omurgasını oluşturan Orta Asya ve Güney Kafkasya'da Neo-Avrasyacı ekolün Avrasya imparatorluğu düşüncesinde bölge ülkelerinin entegrasyona yaklaşımları irdelenerek, Türk dış politikasında, ABD ve Batı müttefikliğinin sorgulanması ve Neo-Avrasyacı yaklaşımlarla yeni oluşumlara kapı aralayıp aralamadığı tartışılacaktır.

2. Klasik Avrasyacılıktan Neo-Avrasyacılığa

Uluslararası konjonktüre bağlı olarak devletler, çeşitli faktörlere bağlı olarak statik/yapısal ve dinamik/işlevsel benzerlikler sergilemektedirler. Örneğin, Stalin'in SSCB'si ile Mao'nun Çin'i gibi tamamen farklı kültürlere ait olmaları, farklı coğrafı alanlara ve mekânlara yerleşmelerine bakılmaksızın yapısal/işlevsel benzerlikler taşıyabilmektedirler. Bu noktada yapısal/işlevsel yaklaşım, devletlerin üretim araçları üzerinde kontrole ve dolayısıyla yöneticilerin nüfusun geri kalanında mutlak güce sahip olduğunu ortaya koyan, kurallar, bürokratlar ve nüfus arasındaki etkileşimin yapısal yönleriyle aynı olduğunu ortaya koymaktadır. Sovyetlerin, özellikle Rusların, Avrupalılarınkine benzer kültürel köklere sahip olmalarına ve çağdaş olmalarına rağmen, modern Batı Avrupalılar ve özellikle Amerikalılardan daha çok Asyalı devletlerle bağ kurabildikleri yapısal/işlevsel benzerlikler taşıdıkları görülmektedir (Shlapentokh, 2016; 264).

SSCB'nin çöküşünün ve Sovyet sonrası Rusya'nın yapısının Batı'nınkine benzeyeceği varsayımının ardından, Rusya'nın dış politikasını ele alanlar, en azından ABD'ye kıyasla, bunu Rusya'nın gerilemesi nosyonuyla ilişkilendirmişlerdir. Sovyet sonrası dönemin dinamikleri göz ardı edilerek, ülkenin dış politikasının (eski Sovyet toprakları ve imajı) iç değişimlerden bağımsız olarak aynı kalmasını amaçlayan Rusya'nın, son zamanlarda ebedi/sonsuz yeni bir Rusya nosyonu iddiaları ile gündeme gelmesi, jeopolitik çerçevede bazı tespitleri gerektirmiştir (Tellal, 2010; 192-197; Aktürk, 2012; 76-77).

Sovyet sonrası dönem (yaklaşık Yeltsin görev süresinden Putin'in görev süresinin başlangıcına kadar) dış politika yapıcılarının jeopolitik kombinasyonlara girme girişimi olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Rusya dış politikasına yön veren ideolojik akımlarla (Baticılık-Slavcılık-Avrasyacılık) ilintili olarak Rus kimliği tanımlanmıştır. Bu akımlara göre, reformist hareketler ekseninde Batılılaşma, Rus kimliğinin Batılı olup olmadığını sorgularken, Slavofiller, Ortodoks Hristiyanlık ve Slav etnik-kültürel değerler üzerinden bir kimlik tanımlaması yapmışlardır. Avrasyacılar da imparatorluğun multi-etnik yapılanmasını dikkate alarak, Moğol-Tatar ve Ortodoks kimliğinin karışımı bir sentez ortaya koymuşlardır (Aktürk, 2017; 22-24). Böylece, Rus dış politikasının çıkmaza girdiği zamanlarda ideolojik akımlar, ya Batı perspektifinden ya da Slav milliyetçiliği ya da multi-etnik kimliğin benimsenmesiyle çözüm arayışı içerisine girmişlerdir.

Uluslararası konjonktürde, Avrupa'nın merkez, Asya'nın çevre olarak kanıksanmasına ve dolayısıyla Asya'nın ötekileştirilmesine bir tepki olarak Klasik Avrasyacılık akımı, Avrasya kıtasının siyasi, kültürel ve sosyal içerikli bir tercihle değerlendirilmesine bir cevap niteliği taşımaktadır. Bu bağlamda coğrafı boyutun ötesinde, Asya ve Avrupa'yı keşitirerek, multi-etnik yapıyı yeniden inşa etme düşüncesine hizmet eden Klasik Avrasyacılık, ulus-devlet anlayışının aksine emperyal devletçilik geleneğinin ön planda tutulduğu yeni bir politik kültür oluşturma çabasıdır (İsmaylov, 2011; 21-22).

Alman bilim insanı Alexander Von Humboldt'un literatüre kazandırdığı Avrasya terimi, günümüzde Orta Asya ülkelerini ve Güney Kafkasya ülkelerini içine alarak Çin'e kadar uzanan ve Belarus, Moldova, Rusya, Ukrayna'yı çevreleyen alan olarak bilinmektedir. Aslında, Avrasya denilince eski Sovyet

topraklarının sınırları içerisinde yer alan bölgeler ve bu bölgelerle siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkileri olan ülkeler akla gelmektedir. Dahası, Rusya dışında Çin, Hindistan, Pakistan, Afganistan, Moğolistan, İran ve Türkiye de Avrasya ile bağlantılı olan ülkeler arasındadır (Yılmaz, 2015; 112). Dolayısıyla, ideolojik bir kimlik olarak, Klasik Avrasyacılık ve sonrasında Neo-Avrasyacılık akımı, bu coğrafyada Rusya'nın ilerleyişini ve nüfuzunu meşru bir zemine taşıma rolü üstlenmektedir.

Klasik Avrasyacılığın düşünsel temelleri, Bolşevik Devrimi karşıtlarından Trubetskoy, Savitskii, Florovski, Vernadskiy gibi Rus düşünürlerce oluşturulmuş ve Avrasya coğrafyası üzerinde felsefi bir kimlik benimsenmiş ve benimsetilmeye çalışılmıştır. Klasik Avrasyacılık akımının temsilcileri, Rus tarihinde önemli bir yer edinen Doğu-Batı çatışmasını, etnografya, ekonomi, coğrafya, dil bilimi ve tarih gibi çeşitli disiplinlerle sentezleyerek teorik bir çerçeve sunmayı amaçlamışlardır. Bu düşünürlerin eserlerine yansıyan boyutuyla Batı her yönüyle sorgulanmakta ve üstün medeniyet algısı ile Batı medeniyetinin özdeşleştirilmesine ilişkin eleştiriler yapılmaktadır. Bu bağlamda, Rus düşünürlerin ortak paydası, geleneğe ve toplumun gelişiminin kendi kültürel birikimlerine dayanmaktadır. Bu nedenle Klasik Avrasyacılar multi-disipliner çalışmalarında, Avrupalılaştırmanın kendilerini kimliksizleştireceği ve benliklerini yok edeceği bir proje olduğu argümanlarını vurgulamaktadırlar (Imanov, 2007; 49).

Klasik Avrasyacılık akımın teorik alt yapısında, hedef toplumun, kültürel, dinsel ve dilsel olarak ayrışmasından ziyade tarihsel süreç içerisindeki paylaşımlardan sonra bir entegrasyonun yaşandığı ve ortak duyarlılıklara, ortak kültüre, ortak dile, ortak inançlara ve geleneklere sahip, Avrasyalı kimliğinin benimsendiği bir toplumun ortaya çıkması gerektiği üzerinde durmaktadırlar. Böylece Klasik Avrasyacılık, Batıcılığın sömürgeci materyalist anlayışına karşı bir alternatif olarak, kültür ve tarihi derinlikle sentezlenmiş Rus medeniyetine özgü bir vizyonu benimsetme çabası içerisinde olmuştur (Bassin, 2011; 123).

Sovyet devrimi sonrasında Rus düşünürlerinin Klasik Avrasyacılık adını verdikleri ideoloji günümüzde Neo-Avrasyacılık adı ile değişen koşullara uygun olarak yeniden şekillenmiştir. Putin dönemi Rus dış politikasının temel belirleyicisi olan Neo-Avrasyacılık, anti-Batılılaşma olgusu ile Rus kimliğinin Batı kimliği ile örtüşüp örtüşmediğini sorgularken, Moğol-Tatar ve Ortodoks kimliğinin bir sentezi olarak Rusya'nın Asyalı köklerine vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda coğrafi olarak Avrupa'nın bir parçası olan Rusya'nın, tarihsel ve kültürel geçmişi ve geleneksel değerleriyle Avrasya'ya ait olduğu bilinen bir gerçektir (Yılmaz, 2015; 113). Bu bağlamda, Neo-Avrasyacılar, Marksist dogmayı, ateizmi ve materyalizmi olumsuz olarak görmelerine rağmen, Rusya'nın imparatorluk sendromu ile nüfuz alanını büyük ölçüde genişletmesini savunmuşlardır (Imanov, 2007; 14). Dolayısıyla, Rusya'nın Çeçenistan'da, Gürcistan'da ve Orta Asya'da uyguladığı sert jeopolitik önlemlerin ve saldırgan eylemlerin destekleyicisi olmuşlardır.

İngiliz jeopolitik ekolünün temsilcisi Halford Mackinder'in Heartland (Pivot Area) jeopolitik teorisi, yirminci yüzyılın başlarında İngilizlerin bu bölgedeki ülkelere yönelik dış politikasının temelini oluştururken, günümüzde daha popüler hale gelmiş ve Batılı devletlerin, Heartland'daki etkilerini artırma girişimleri Rusya'nın bölgeye yönelik emperyalist çıkarlarıyla çatışmıştır (Brzezinski, 2005; 41). Mackinder'in Heartland'ı kontrol eden devletin rolüne ilişkin teorisini dikkate alan Neo-Avrasyacılar, bu bölgeyi coğrafi olarak Rusya ile özdeş olarak algılamışlardır. Dolayısıyla, Mackinder'in Heartland teorisi ile Rus Jeopolitik ekolün Avrasyacılık teorisi, emperyalist çıkarları meşrulaştıran benzer amaçlara hizmet etmektedir (Dugin, 2010; 144). Bu bağlamda, Rusya ve Gürcistan arasında yaşanan savaş ve Gürcistan topraklarının bir kısmının işgali Putin iktidarının Rusya'da neo-imparatorluk döneminin başlangıcı olarak nitelendirilmiş ve Sovyet sonrası alanda Rus nüfuzunu yeniden tesis etme politikası olarak değerlendirilmiştir (Kasım, 2011; 89).

Neo-Avrasyacılık, politik olarak etkili üç jeopolitik düşünce okulunun-Yeni Sağ, Avrasyacı Komünistler ve Demokratik İstatistikçiler- görüşleri doğrultusunda Rus dış politikasında daha etkin olma çabası içerisinde Putin iktidarını başlangıcından beri desteklemişlerdir (Smith, 1999; 483). Bu doğrultuda Klasik Avrasyacılarıdan alınan mirasla 1980'lerin sonunda yenilenen Neo-Avrasyacılık, yavaş yavaş tüm Rus siyasal hayatına nüfuz etmeye başlamıştır. Bu bağlamda, Neo-Avrasyacılık kendi içinde pek çok sınıflandırılmaya tabii tutulmuştur. Bunlardan aşırı sağ ve yayılmacı ideolojiyi benimseyenler olduğu gibi, kültür ve değerler ekseninde Slav-Türk ittifakına vurgu yapanlar ve imparatorluğun ulus kültürünü dışlayan özel bir devlet biçimi olduğunu savunan eğilimler de bulunmaktadır. Neo-Avrasyacılık; liberal Batıcılığa

ve Atlantikçiliğe karşı çıkan ve Avrasya sosyalist imparatorluğunu kurma görevini üstlenmiş ulusal ideokrasiyi destekleyen gruplara; Rusya'nın müttefikleri olarak Atlantikçilik ve mondializme karşı çıkan ve Avrupacılığa kuşkuyla yaklaşan ve aynı zamanda İslami sosyalizm, Avrupa ulusal-Bolşevizmi ve benzerleriyle bağlantılı olan İran ve Irak ile stratejik ortaklığı destekleyen gruplara; ve Kazakistan Devlet Başkanı Nazarbayev'in fikirleri doğrultusunda eski Sovyet cumhuriyetleri arasında ekonomik Avrasyacılığa odaklanan gruplara ayıran yaklaşımlar da bulunmaktadır (Smith, 1999; 484; İşyar, 2003; 180; Kaya, 2010; 67).

Neo-Avrasyacılığın daha ayrıntılı sınıflandırması, çağdaş Rus jeopolitik ekol tarafından yapılmış; genişlemeciler, medeniyetçiler, istikrarıcılar, jeoekonomistler ve Batılılar olarak beş grupta incelenmiştir. Buna göre; Genişlemeciler, kültürel olarak Batı karşıtı ve sürekli genişleyen bir imparatorluk olarak gördükleri Rusya'ya tehdit oluşturabilecek unsurları, Atlantikçi ekol, ABD ve serbest ticaret olarak tespit etmişlerdir. Medeniyetçiler, Rusya'yı sadece eski Sovyetler Birliği sınırları içinde bir imparatorluk olarak gören ideologlar ve çağdaş komünist politikacılardan oluşmaktadır. İstikrarıcılar, bölgedeki barış ve istikrarın Rusya'ya bağlı olduğunu, bunun için Rusya'yı geleneksel bir bölge imparatorluğu olarak değil, komünist Avrasya'nın gayri resmi bir garantörü olarak görmektedirler. Jeoekonomistler, Rusya'nın Avrasya kimliğini sürdürmesi için, Avrasya bölgesi üzerinde ekonomik ve kültürel etkisini korumasını ve Rusya'nın hem Batı'dan hem de Asya ülkelerinden yatırımları değerlendirerek uluslararası ekonomik projeler yürütmesi gerektiğine inanmaktadırlar. Rus Batılı ekolün temsilcileri için de Rusya özünde kendisini Batı ile ilişkilendirmesi gereken bir Avrupa ülkesidir ve Avrasya'daki rolü, liberal demokrasi standartlarına uymakla sınırlandırılmalıdır (Tsygankov, 2003; 110-112).

Neo-Avrasyacıların devlet, kamusal yaşam ve ekonomi modeli, genel olarak kabul görmüş model ve değerlerden büyük ölçüde farklılık göstermektedir. Dugin'in, Avrasya Devletinin teorisini (Teoriia Evraziiskogo Gosudarstva (1998)) ortaya koymaya çalıştığı eserinde, politik ve ekonomik devlet düzeninin liberal kavramlarından farklı bir sistem olarak, imparatorluk inşa sürecini benimsetmeye çalışmıştır. Dolayısıyla, Avrasyacı devlet teorisi, ulus, devlet ve toplum fikrinden yola çıkarak hukuk temelli devlet teorisine alternatif, yükümlülük temelli devlet teorisini geliştirmiştir. Böylece haklar ikincil planda kalarak daha çok yasal konularla ilintili hale getirilmiştir. Avrasyacılığın Neo-Avrasyacıların, birey, toplum ve devlet arasındaki ilişkilere bakış açısı da bilindik eğilimlerden farklılık göstermektedir. Sivil toplum kuruluşlarını ayrılıkçı eğilimleri güçlendiren ve Rusya halklarının (Avrasya halkları) bütünleşmesini engelleyen bir unsur olarak nitelerken, Avrasya'daki ulusal, etnik, teokratik, dini, kültürel, tarihi, sosyal-endüstriyel, ekonomik, dilsel ve toplumsal özerk birimlerle stratejik entegrasyonun sağlandığı bir alternatif ortaya koymuşlardır. Bu bağlamda, Avrasyacılar geniş bürokratlar ağına sahip ve ataerkil kurumların korunmasına dayanan güçlü bir devlet mekanizması öngörmektedirler (Imanov, 2007; 232)

Avrasya'nın dengesiz ekonomik gelişmesi göz önüne alındığında Rusya, Avrasya alanı içerisinde sınırların kaldırıldığı, vergi ayrıcalıklarının olduğu ekonomik bölgelerden oluşan Avrasya devleti düşüncesini desteklemiştir. Bu konuda, Kazakistan Cumhurbaşkanı Nazarbayev, Rusya, Belarus, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan'ı kapsayan Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) içinde bir Gümrük Birliği'nin kurulmasına önderlik etmiştir. Sonrasında Gümrük Birliği üyeleri tarafından Avrasya entegrasyonu için önemli bir adım atılmış ve Avrasya Ekonomik Topluluğu (AET) kurulmuştur (Kaplan, 2014; 26). Avrasya entegrasyonunu derinleştirmeye yönelik önemli bir ilerleme kaydedilmiş, Neo-Avrasyacıların, BDT'nin, tek bir ekonomiye ve ulaşım koridoru ağına sahip, ortak güvenlik ve ortak temsiline olduğu, bir kıta devletine/Avrasya devletine entegre olması gerektiğine olan inancı daha da artmıştır.

2011'de Putin-Nazarbayev görüşmeleri sonucunda Rusya, Kazakistan ve Belarus Avrasya Birliği'ni kuran ortak bir deklarasyon imzalamıştır Neo-Avrasyacılar tarafından Avrasya Birliği içindeki ekonomik düzenlemeler, Avrasya medeniyeti ve Avrasya kültürünün hedeflerine uygun hazırlanmıştır (Kaplan, 2014; 29). Bu bağlamda ekonomiyi kültürle ilintilendiren Avrasyacıların, ekonomiyi, tarihi, kültürel, mekansal ve etnik faktörlerin belirlediği heterodoks ekonomistlerin fikirlerinden etkilendikleri bilinmektedir (Kaya, 2010; 64).

Görüldüğü gibi Dugin ve Neo-Avrasyacıların birey, toplum, ulus, devlet, ekonomi, politik, kültür kavramlarını yeniden tanımlayarak oluşturmaya çalıştıkları Avrasya devleti fikri doğrultusunda, Rusya'nın

karşı karşıya kaldığı en önemli handikap genişlemenin ötesinde, Sovyet sonrası toplumların modernleşmesi, siyasi çoğulculuğun korunması, yönetim sisteminin yerleştirilmesi ve piyasa ekonomisinin gelişimi gibi etkenlerle birlikte bütünlüğünü koruma endişesi içerisinde olduğunun göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

3. Dugin: Dördüncü Politik Teori ve Neo-Avrasyacılık

Çağdaş Rus filozofu ve sosyolog Aleksandr Gelyevich Dugin, Aydınlanma'dan itibaren üç büyük politik teorinin -Liberalizm-Komünizm-Faşizm- üstünlük savaşının (hem Faşizmin hem de Komünizmin arkaik izlerinin hâlâ savunucuları olmasına rağmen) açık ara Liberalizmin zaferiyle sonuçlandığını ifade etmektedir. Faşist devletlerin İtalya-Almanya ve ardından Komünist Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle birlikte, Liberalizm dünya sahnesinde ayakta duran ciddi bir siyaset teorisi olarak kalmıştır. Bu bağlamda, Dugin ve Neo-Avrasyacılar, Liberalizmin zaferinin kalıcı ya da arzu edilebilir olduğuna inanmamakta ve Liberalizme meydan okuyacak alternatif bir siyaset teorisi *Dördüncü Politik Teori(4PT)*'yi öne sürmektedirler. Dördüncü Politik Teori, pre-modernite (pre-modern gelenekçilik) ve post-modernite (Heideggerian varoluşçuluk ve Dasein'in ana politik özne olarak alınan merkeziliği) arasındaki ittifak olarak tanımlanmaktadır (Dugin, 2014).

Dugin, Dördüncü Politik Teoriyi Liberalizmle karşılaştırmak için gereken deneysel unsurlardan yoksun olduğunu kabul etmekle birlikte, Dördüncü Politik Teorisini savunmak için, materyalist ve sapkın kültüre karşı manevi ve dini değerleri savunduğunu, bu nedenle çok kutuplu –ulusal devlet ya da ideolojik bloğu olmayan-küresel yapıyı desteklediğini belirtmektedir. Dördüncü Politik Teori'nin, Batı Avrupa ve ABD liberal demokrasisinin birçok yönüne ideolojik olarak karşı çıkan bir dünyayı savunması, modern karşıtı (anti-modernizm) ve anti-Batılılık (özellikle ABD) özellikler taşıması teorinin temel argümanlarını oluşturmaktadır. Bu bağlamda, Dugin'in "Dördüncü Politik Teori (2012)" adlı kitabı, Rusya'nın siyasi geleceğinin yönünü ve dünya politikasında Batı siyasi gücünün yok oluşuyla ilgili politik düşüncesinin son doruğunu oluşturmaktadır (Dugin, 2012; 103).

Liberalizmin siyasi alanda tek başına kalmasını kabullenmemek adına Dördüncü Politik Teoriyi formüle etmeye çalışan Dugin'in fikirleri, Rusların Yeni Dünya Düzeni'nin küresel etkisinden ayrıldığı bir dönemde, Putin iktidarıyla dikkat çekmiştir. Putin'in üçüncü dönem iktidarı, liberalizmle olan bağın kopuşunu, Avrasyacılık yönelimini ve Dördüncü Politik Teoriye daha da yakınlaşmanın kabul edildiği bir dönem olmuştur (Mosbey, 2015; 6). Dolayısıyla, Avrasyacılık, ulusal kimliklerin Rus kimlikleriyle uyumlu bir şekilde bir arada var olabileceği ulus ötesi ve kapsayıcı bir mozaik olarak gösterilmeye çalışılmıştır.

1920'lerde Rus düşünürleri arasında ortaya çıkan Avrasyacılığın farklı sınıflandırmaları olsa da, hepsi Rusya'nın, multi-etnik yapıya sahip kendi başına bir medeniyet olduğunu vurgulamaktadırlar. Avrasyacılık, 1980'lerin sonları ve özellikle 1991'den bu yana, Dugin'in Neo-Avrasyacılık olarak dönüştürmeye başladığı ve son yıllarda popüler hale gelen bir akımdır. Avrasyacılık, 1992'den 1995'e kadar muhalefette önemli bir rol oynamış, Dugin'in yönlendirmeleri doğrultusunda Batılı yaklaşımları reddeden Rus entelektüelleri arasında kendine yer bulmuştur.

Dugin'in düşünceleri, felsefi/politik çalışmaların ötesinde, 1993 Ekim Krizi'nden sonra, Yeltsin karşıtı entelektüellerden sokak holiganlarına kadar çeşitli insanları içeren, Nasyonel Bolşevik Parti'nin kurucu üyeleri arasında yer almasıyla siyasallaşmıştır (Laruelle, 2008; 109). Dolayısıyla, Rus halkının yeniden yükseleceğine ve SSCB'nin yeni bir biçimde yeniden kurulacağına ya da en azından milliyetçi-kurumsal bir Rusya yaratılacağına olan inançla hareket eden bir muhalefet oluşmuştur. Bu durum aslında Yeltsin iktidarının bütün tutarsızlıklarıyla güçlü bir devlet fikrinin kabulüne doğru sürüklenmesini durduracak bir değişimin başlangıcına işaret ediyordu (Shlapentokh, 2007; 216).

Nasyonel Bolşevik Parti, liberal Batılılaşmış aydınların hükümette yer almasına karşılık, Yeltsin iktidarını istikrarsızlaştırmaya, halkın gözünde güvensizleştirmeye ve ekonomik krizin faturasını Yeltsin'e kesmeyi başararak, 1998'de popülerliğinin zirvesine ulaşmıştı. Ancak 1998-99 yıllarında, Yeltsin iktidarında yaşanan milliyetçi değişimle, Nasyonel Bolşevik Parti bölünmüş ve Dugin partiden ayrılmıştır. Dugin'in Yeltsin iktidarıyla barışmasının ardından 2003 yılına kadar Duma Başkanının danışmanlığını yapmıştır. Bu görevi esnasında, Anti-liberal ve anti-Amerikan fikirlerini Neo-Avrasyacılık misyonuyla dış politikaya yansıtmaya

ve ABD ile işbirliğine gidilmemesi yönünde telkinlerde bulunmuştur (Laruelle, 2008;110, Sönmez, 2010; 78).

11 Eylül 2001 olaylarından sonra Putin, Dugin'in ileri sürdüğü dış politika konseptinin aksine, ABD ile özellikle uluslararası terörizmle mücadele noktasında işbirliğini temel alan politikalara öncelik vermiştir. ABD'nin Orta Asya'da askeri üsler kurması, bölge devletleriyle güvenlik alanında işbirliği yapması, Afganistan savaşında hava ve kara ulaşım yollarını açması ve istihbarat desteği sağlaması Neo-Avrasyacı politikalarla örtüşmemiştir (Laruelle, 2008; 114; Sönmez, 2010; 48). Ancak, değişen uluslararası konjonktürel yapı ile ABD-Rusya ittifakı uzun sürmemiş ve Putin 2005 yılında yaptığı konuşmada Avrasyacılık paradigmasının en büyük değerlerini vurgularcasına SSCB'nin çöküşünü yüzyılın en büyük jeopolitik felaketi olarak nitelendirmiş ve Rusya'nın Avrasya kıtasında özel bir misyonu olduğunu iddia etmiştir. Neo-Avrasyacılar bu durumu Putin iktidarının yükselişi ve uzun zamandır beklenen bir Rus taarruzunun başlangıcı olarak tanımlamışlardır (Çakır ve Günday, 2017; 180).

Avrasyacılığın, Rusya'yı tekrar büyük bir güç haline getirebilecek, ülkenin tüm sorunlarını çözebilecek bir teori olduğuna inanan Dugin, ABD ile yüzleşmeyi Rus dış politikasının kaçınılmaz kaderi olarak görmektedir. Bu nedenle, Rusya'nın yıkılmasının, ABD'nin en büyük hedefi olduğu varsayımı, elbette bir paranoya unsurudur. Ancak Dugin'in görüşü, yalnızca Rus anti-Amerikancılığını yansıtmamakta, aynı zamanda *teröre karşı savaşın* Amerikan emperyal varlığının yayılması için sadece bir kod adı olarak kullanıldığını da desteklemektedir. Bu bağlamda, ABD'nin radikal İslam'a ve yükselen güç Çin'e hâkim olup olamayacağı ve Batının erozyona uğramış jeopolitik ve ekonomik üstünlüğünü yeniden sağlayıp sağlayamayacağı dikkate alındığında, ABD hegemonyasını dengelemek için, Çin ve İran gibi ülkeleri içerisine alacak yeni jeopolitik ittifaklar çözüm olarak değerlendirilmektedir (Shlapentokh, 2007; 221).

Aralık 2004 tarihlerinde Türkiye'de bir Avrasya Sempozyumuna katılan Dugin, Avrasyacılığın büyük egemen güçlerin ulusal kimliğini korumak olduğuna dikkat çekmiştir (Avrasya Sempozyumu, www.youtube.com, 2004). Bu bağlamda ABD'nin Avrasya güçlerini tanıması anlamında, Rusya ve Türkiye'nin, uluslararası bir oyuncu olarak kabul edilmesi gerekmektedir. Amerika'nın tüm dünyayı kontrol etme arzusunu asla bırakmayacağına ve Rusya boyun eğmeden küresel kontrolün tamamlanmayacağına inanan Dugin, ABD'nin şu anki dış politikasının 11 Eylül'ün tepkisi olarak neredeyse kendiliğinden şekillendiğini varsaymanın çok saflık olacağını düşünmektedir. Ayrıca, Avrasya'yı kontrol eden gücün dünyayı kontrol ettiğini vurgulayan Mackinder'in ve açıkça ABD'nin küresel olarak hükmedeceğini ilan eden Brzezinski'nin tesiri altında kalan Amerikan seçkinlerinin politikayı belirlediğini ve George Bush ve Putin dostluğu gibi kişisel argümanları dikkate almadan, Kara ve Deniz arasındaki çatışmada Amerikan dış politikasının duyarsızlaştırıldığını öne sürmektedir (Shlapentokh, 2007; 222).

Rusya'nın jeopolitik seçeneklerinden biri, ABD'nin öncülüğünde tek kutuplu dünyaya tamamen entegre olma ve büyük bir güç olma hayalini tamamen terk etme düşüncesi, 1990'larda liberal Amerikan yanlısı düşüncelere kapılan seçkinler tarafından savunuluyordu (Petro ve Rubinstein, 1996; 311). Bir diğer seçenek, Sovyet dış politikasının restorasyonunun sağlanması ile vatansever insanların Sovyet geleneklerine sahip çıkması ve Büyük Rusya yaratma planının gerçekleştirilmesi üzerine yoğunlaşmıştır (Petro ve Rubinstein, 1996; 315). Ancak konjonktürel yapı ve Rusya'nın güçlü SSCB olmadığı ve müttefiklerini yitirdiği dikkate alındığında, SSCB dış politikasının dirilişini hayal edenlerin yaklaşımlarının duygusal anlamlar taşıdığı anlaşılıyor. Dolayısıyla eğer Rusya ABD'nin tek kutuplu hegemonyasını benimserse, içerde milliyetçi sosyal bir krizle karşı karşıya kalacak, dışarda da İran ve Çin tarafından çevrelenmiş olacaktır. Ancak, ABD'ye muhalefet ederse de, Amerikan uyduları -Polonya, Baltık Ülkeleri ve BD'T'nin bazı ülkeleri- ile çıkarları çatışacaktır.

Bu bağlamda Avrasyacılar, çoğu devletin ABD'yi küresel bir lider olarak kabul etmediğini ve Rusya'nın Doğu'da ve Batı'da çeşitli güçlerle bir araya gelmesi gerektiğini savunmuşlardır. Bu birliktelik, Avrupa Birliği ve Japonya, Hindistan, İsrail, Türkiye ve Dugin'in Avrasya ittifakının/ittifaklarının temel taşı ve Rusya'nın en önemli müttefiki İran da dâhil olmak üzere Asyalı devletleri kapsamaktadır. Çin ise ABD'yle ticareti ve Uzak Doğu ve Sibiryadaki demografik genişleme olasılığından dolayı son çare olarak görülmektedir. Dolayısıyla, Rusya'nın jeopolitik seçeneklerini değerlendiren Neo-Avrasyacılar, Doğu ve Batı'yı, ABD'ye karşı bir araya getirerek, güçlü, bağımsız, kendi nükleer silahlarının ticaretini yapan, nükleer imparatorluklar oluşturmayı amaçlamışlardır (Tellal, 2000; 211).

Neo-Avrasyacıların ve tabii ki Dugin'in imparatorluk metaforu, Avrupa toplumunun modern çağın başında ortaya çıkan bir varoluş çerçevesi olarak imparatorluktan ulus devlete geçişini benimsememektedir. Batı'da anlaşıldığı gibi Rusya'nın hiçbir zaman, toplum/millet sözleşmesine dayalı bir devlete sahip olmadığını ve dolayısıyla sınır nosyonuna yabancı olduğunu vurgulayan Dugin, ya Rusya'nın daha da küçülerek etnik yerleşim bölgelerini elinde tutan bir devlet olarak kalacağı ya da gerçekten yok olacağı argümanı ile imparatorluk metaforunu beslemektedir. Dolayısıyla, Avrasyacılığı uluslararası politikanın ana aktörleri olan devletlerin rolünün ötesine geçen, apolitik altyapıya yerleştirmeyi hedeflemektedir (Shekhovtsov, 2008; 496). Bu bağlamda Dugin, SSCB sonrası bağımsız olan ülkelere yönelik;

"Büyük çoğunluğu az da olsa bir devlete ve millî geleneğe sahip olmayan ve organik toplumların etnik, sosyo-ekonomik ve dini alanları ile örtüşmeyen tamamen keyfî sınırlar çerçevesinde teşekkül etmiş bu devletsi yapılar, muhakkak derin iç ve dış krizlerin girdabına sürüklenecekler. Stratejik imkânları, dış yardıma başvurmadan kendi bağımsızlıklarını savunmaya imkân vermediğinden, bunlar prensipte herhangi bir gerçek egemenlik edinemezler. Siyasi, sosyal ve iktisadi sistemlerinin çöküşü kaçınılmazdır. Doğal olarak bu, gerek Rus (veya Rus yanlısı nüfus), gerekse Rusya'ya karşı ilişkilere tesir edecektir."

ifadeleri ile Rusya'nın etnik ve hatta ulus ötesi kimliği ile imparatorluk dönemlerini tasavvur etmektedir (Dugin, 2005; 269). Bu konuda Rusya'nın oldukça farklı medeniyetleri birleştirebileceğini ve Rusların Moğol imparatorluğunun halefi olarak, olası Avrasya medeniyetinin, Cengiz Han'ın imparatorluğuna benzeyeceğini hatta Rusların emperyalist liderlik rolünü farklı etnik gruplara bile devredebileceğini öne sürmüştür.

Dugin ve Neo-Avrasyacıların imparatorluk metaforu ile Amerikan ideolojisine açık bir alternatif sağlayacak, Amerikan federalizmine karşı Avrasya/Rus federalizmi gibi yeni fikirler ortaya koymaya çalışmıştır (Ağır, 2015; 37-38). Avrasya/Rus federalizminin devletin idari bölümlerine ayrılan Amerikan federalizminden farklı olduğunu savunan Avrasyacılar, Amerikan sistemlerinin, tüm etnik grupların dil, kültür ve geleneksel özelliklerinin korunmasından ziyade, küreselleşme olgusuyla eritme potası içerisinde kültürel homojenizasyonun amaçlandığını belirtti (Shlapentokh, 2007; 232).

Avrasya/Rus federalizmi, Avrasya'nın bütün milletlerinin dil, kültür ve geleneksel özelliklerinin göz önüne alındığı ve küreselleşmenin Avrasya halkının düşmanı ilan edildiği bir yaklaşım olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla, Avrasya/Rus federalizmi ile ulusların kültürel mozağının hoşgörüsü ve kabulü ve özerk yönetim Avrasya imparatorluğunun temel nosyonu olmaktadır (Laruelle, 2008; 140). Ancak Neo-Avrasyacıların argümanlarının, hem iç politikada hem de dış politikada Putin ve bürokratları tarafından tam anlamıyla benimsenmediği görülmektedir. Putin, özellikle Beslan Katliamı'nın (Sapmaz, 2013;19) ardından Moskova'nın valileri atayacağını ilan etmiş ve bu aslında Rusya'yı homojenleştirme olgusuyla hareket ettiğinin bir göstergesi olarak yorumlanmaktadır.

Dugin ve Neo-Avrasyacılar, ABD'nin, teröre karşı mücadele ve demokrasi arayışını emperyalizmini perdellemek için kullandığı öne sürerek ideolojilerine yön vermeye çalışmışlardır. ABD'nin ekonomik ve askeri yeteneklerinin, Avrasya'da entegrasyon sürecinde olan yeni güç merkezlerine meydan okumada, giderek daha yetersiz hale geldiğini ve kurulabilecek ittifaklarla küresel düzenin yeniden şekilleneceğine inanmaktadırlar (Laruelle, 2008; 200). Bu bağlamda İran ittifakı, petrol akışının kontrolünü sağlamanın yanı sıra, İran'ın muhtemelen nükleer silahlar elde etmesini görmezden gelerek Amerika'nın jeopolitik duruşunu sınırlamak için kullanılmıştır. İran, Orta Doğu'da Türkiye, Suriye ve hatta İsrail gibi farklı ülkelerden oluşan ve hatta bu planla birbirleriyle uyumlu olduğu düşünülen çeşitli ülkelerden oluşan daha geniş bir ittifakın çekirdeği olarak düşünülmüştür (Sinkaya, 2016; 24). Dolayısıyla, Rus seçkinlerinin, çoğunlukla ittifaklar ağı ve ekonomik düzenlemeler aracılığıyla, Orta Doğu ve Orta Asya'daki etkilerini yaymayı planladıkları açıkça görülmektedir.

Sonuç olarak Rus dış politikasına baktığımızda, Sovyet sonrası uluslararası konjonktürel yapıdaki değişim, dönüşüm ve gelişmeleri dikkate aldığımızda Avrasyacılık ve Atlantikçilik arasında zaman zaman bir bocalama dönemi yaşandığını kabul etmemiz gerekmektedir. Burada Rusya'nın ulusal çıkarlar ekseninde özellikle güvenlik ve ekonomik kaygılarla zaman zaman ABD ile birlikte hareket etmesi, küresel düzenin İran, Çin, Türkiye ve AB ülkeleri gibi aktörlerle ittifaklar kurmasına engel teşkil etmemektedir.

4. Orta Asya ve Kafkasya: Neo-Avrasyacılık

Avrasya'nın dünyanın iki bölümünden oluştuğu (Avrupa ve Asya) dikkate alındığında coğrafi olarak hem Orta Avrupa hem de Orta Asya'yı içeren ve onları birbirine bağlayan Kafkasya'dan söz etmemiz

gerekmektedir. Bölgeye yönelik yapılan akademik çalışmalarda, Kafkasya (Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan) ve Orta Asya ülkeleri (Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Türkmenistan ve Özbekistan) tek bir bölgesel çerçeveye “Avrasya”ya yerleştirilmektedir (Papava, 2013; 64). Aslında bu tanımlama kıtanın coğrafi sınırlarını Rusya’nın emperyalist çıkarlarını haklı çıkarmaya ve Avrasyacılık ideolojisini yansıtmaya yönelik daraltılmış sınırlardır diyebiliriz.

Orta Asya ve Kafkasya’yı coğrafi olarak tek bir bölge, Avrasya olarak tanımlasak da, politik ve kültürel heterojenliği nedeniyle bütünleşik bir bölge oluşturmadığını gözden kaçırmamalıyız. Ancak, devlet yapısı, ekonomik sistem ve komünist ideolojik değerlerin kanıksanması açısından Sovyet geçmişini paylaşan ülkelerin çok fazla ortak noktaları vardır. Bu nedenle Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra, neredeyse hepsi, oldukça düşük bir siyasi kültür düzeyi ile devlet inşa süreci ve komuta ekonomisi gölgesinde ekonomik reformlar gibi sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır. Dolayısıyla bütün bu sorunlar Orta Asya ve Kafkasya’nın politik ve ekonomik dönüşümünü etkilemiştir.

Orta Asya ve Kafkasya’nın en önemli ayırt edici özelliklerinden biri, petrol ve doğal gaz rezervlerinin zenginliğidir. Bu rezervler, özellikle yatırımcılara ve bölgede politik nüfuz kurmaya çalışan küresel ve bölgesel güçlerin enerji ve dış politikalarının entegrasyonunu açıklamaktadır. Kafkasya kendi petrol ve doğal gazını Batı’ya taşımamanın yanı sıra, Doğu’yu ve Batı’yı birbirine bağlayacak bir enerji nakil koridoru oluşturmayı amaçlamaktadır. Böylece Orta Asya’nın jeopolitik olarak kapalı bölgesini Batı’ya açan bir köprü görevi üstlenebilecektir. Bu bağlamda Brzezinski’i, Azerbaycan’ı, Avrasya’nın bütün coğrafi kıtasının önemli bir jeopolitik merkezi olarak görmektedir. Brzezinski’i, ye göre, büyük hidrokarbon rezervleriyle, Hazar Denizi ve Orta Asya’nın zenginliklerini içeren Azerbaycan’ın Moskova’dan bağımsız hareket etmesi, Orta Asya devletlerinin de bağımsızlığını etkileyecektir (Brzezinski, 2005; 44).

Bu açıdan bakıldığında sadece Azerbaycan’ın değil, Gürcistan, Kazakistan ve Özbekistan’ın da jeopolitik konumu Orta Asya ve Kafkasya için önemlidir. Burada Sovyetler Birliği’nin dağılmasından sonra elde edilen bağımsızlığın sağlanmasını ve sürdürülebilir olmasının, bölge ülkelerinin çıkarları için çok önemli olduğu dikkate alındığında Neo-Avrasyacı akımın ve Rus jeopolitik ekolün teorilerinin hatta bölgeye yönelik Batılı ekolün teorilerinin kabul edilebilirliğinin sorgulanması gerekmele birlikte, küresel ve bölgesel güçlerin müdahalesi olmadan bölge ülkelerinin gelişebileceklerini düşünmek de rasyonel olmayacaktır.

Rus jeopolitik teorileri (Laruelle, 2008; 115; Amirbek, 2015; 32-33) ekseninde Avrasyacılığın, açıkça Rus emperyalizmini canlandırması, bölge ülkelerinden Gürcistan’ın, bazı Rus çevrelerinde kaybedilmiş sayılmasına rağmen, Rusya müttefiki Ermenistan ile emperyalist politikalar bölgenin ekonomisi ve politik dönüşümler için önemlidir. Bu bağlamda, 11 Eylül 2001’deki trajik olaylardan bu yana, ABD’nin uzak bir coğrafyada bölgedeki tüm ülkeler için bağımsızlığın korunması adına gerekirse müdahalesi bölgede hiçbir şekilde ekonomik ve politik tek bir gücün kontrolüne izin verilmeyeceğinin de işaretidir. Bu noktada terör eylemlerinin önlenmesi ve teröre karşı mücadelenin başarılı bir şekilde sonuçlanması ile, bölgede ekonomik koşullar başta olmak üzere, siyasal kültürün oluşturulması, hukukun önceliğinin teyit edilmesi, toplumsal sorunların çözülmesi gibi konularda avantaj elde etmeyi amaçlayan ABD’nin bölgedeki çıkarlarının sadece enerji kaynakları ile sınırlı olmadığını ortaya koymaktadır (Laruelle, 2008; 118). Dolayısıyla bölgedeki modernleşme ve politik değişim, Rusya’nın potansiyel müttefiklerini kaybedeceği anlamına gelmektedir.

ABD’nin Washington tarafından doğrudan yönetilmeyen tüm rejimleri birer birer tasfiye edeceği argümanı ile hareket eden Neo-Avrasyacıların, ABD’nin eski Yugoslavya’da, Afganistan’da, Irak’ta, Gürcistan’da (Gül Devrimi), Kırgızistan’da (Lale Devrimi), Ukrayna’da (Turuncu Devrim), Ortadoğu’da (Arap Baharı), Türkiye’de (Gezi Parkı) demokrasi, barış, huzur, istikrar, uluslararası terörizm gibi kavramların ardında küresel egemenlik çabasının olduğu endişeleri yersiz görülmemektedir. Bu bağlamda Neo-Avrasyacılar, ABD’nin uluslararası terörizmle mücadelenin ötesinde bölgeyi ve Rusya’yı istikrarsızlaştırma ve bölgede Amerikan etkisini yayma, petrol kaynaklarını kontrol etme ve rakiplerin (Avrupa, Çin, Hindistan ve Japonya) bölgeye erişimini engelleme gibi emperyal planları olduğunu ileri sürmektedirler (Shlapentokh, 2007; 146).

Orta Asya ve Kafkaya’da Neo-Avrasyacı ekolün harekete geçmesi, özellikle önce Gürcistan’da, ardından Ukrayna ve Kırgızistan’da gerçekleşen demokratik devrimlerle/turuncu devrimlerle, Sovyet sonrası bölgelere Amerikan yanlısı rejimlerin kurulmaya çalışılması ile olmuştur. ABD tarafından başlatılan

turuncu devrimlerin devam edeceğini öne süren Dugin, bölgede doğrudan yabancı manipülasyonu görememenin naiflik olacağını ve ABD'nin Ukrayna'yı Rusya'dan ayırma hedefinin Brzezinski'nin eserinde kolayca görüldüğünü ima etmiştir (Bozkurt, 2006; 122; Brzezinski, 2005; 87). Avrasya'ya tam hakimiyet, tüm Sovyet sonrası alanda turuncu devrimleri gerektirmekte ve sırada Moldova'nın, Kırgızistan'ın, Kazakistan'ın ve Beyaz Rusya'dan sonra Rusya'da başlatılacak devrimin ülkenin dağılmasına yol açacağı öngörüsünde bulunmuştur (Dugin, 2010; 340).

Orta Asya ve Kafkasya'da ortaya çıkan turuncu devrimler sonucunda, Amerikan'ın küresel emperyalizmine karşı Avrasya devletlerinden beklenen desteği alacaklarına inanan Neo-Avrasyacılar, Putin rejiminin Çin, Hindistan, Japonya, Türkiye ve Brezilya ile Amerikan karşıtı ittifaklar kurması ve turuncu devrimler dalgasıyla yüzleşmesi gerektiğine inanmışlardır (Laruelle, 2008; 114). Bu konuda Avrupa devletleri ile (müttefik olarak görülen Almanya ve Fransa) görüşmeler yapan Dugin, turuncu devrim tehlikesinin sadece Orta Asya ve Kafkaslar'da olmadığını, Rusya ile Avrupa arasında Ukrayna, Moldova ve Gürcistan gibi tampon bölgelerde Amerikan çıkarlarına hizmet eden rejimler kurulmaya çalışıldığını öne sürmüştür. Dugin, Gürcistan ve Ukrayna'da ABD yanlısı rejimlerin, Avrasya petrol ve doğal gazının Avrupa pazarlarına ulaştırılmasına engel teşkil edeceği ve böylece enerjisi kesilen Avrupa'nın Amerikan imparatorluğuna eklenmesine hizmet edeceği varsayımları üzerinde durmuştur (Shlapentokh, 2007; 148).

Rusya'nın turuncu devrimlere karşı gösterdiği hassasiyet dikkate alındığında Orta Asya üzerindeki kontrolün Rus/Avrasya imparatorluğu için ne kadar önemli olduğu açıkça görülmektedir. Rusya, Avrasya'nın petrol ve doğal gazını kontrol eden gücün Avrupa'yı da kontrol edeceği argümanından hareket etmektedir. Dolayısıyla Avrupa'daki mevcut durum, Rusya'nın jeopolitik bir silah olarak petrol kullanmasını kolaylaştırmaktadır. AB ülkeleri içinde gerçek bir Avrasya ülkesi olarak görülen Almanya, birliğin kilit ekonomik motoru olarak önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda Avrupa ülkelerinde kontrolü sağlamak için yalnızca birkaç baskın ülke ile dostane bir ilişki kurmak Neo-Avrasyacıların amaçlarına hizmet edecektir (Özer, 2008;174-175).

Sovyetler Birliği'nin beklenmedik çöküşünden hemen sonra eski devletlerin, yeni bir entegrasyon biçimi etrafında toplanması aslında bağımsızlığın nasıl algılandığının da bir göstergesidir. Bu bağlamda entegrasyonla devletler arasındaki bağların sıkılaştırılması Dugin'in Avrasya'nın Rus kontrolü altında bir imparatorluğa dönüşebileceği varsayımını da destekler niteliktedir. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından kısa bir süre sonra Kafkasya ve Orta Asya ülkelerinin BDT üyesi olduğu dikkate alındığında, BDT'nin kurumsal olarak Avrasyacılık ideolojisine uygun olarak şekillendirilmiş olduğu görülmektedir (Derman, 2016; 286). Ancak Rusya'nın, Abhazya ve Güney Osetya'nın bağımsızlığını tek taraflı tanımaya ilişkin agresif politikası, üyelerin sınırlarının dokunulmazlığının ihlal edildiği bir organizasyona şüphe ile yaklaşmalarına da engel olamamıştır. Mayıs 1991'de Rusya, Ermenistan, Belarus, Kazakistan, Kırgızistan ve Tacikistan arasında NATO benzeri bir yapılanma olarak bilinen Kollektif Güvenlik Antlaşması imzalamış ve 2003 yılında, Şangay İşbirliği Örgütü ve Orta Asya Ekonomik Birliği'ne benzer şekilde Kollektif Güvenlik Antlaşması Örgütü olarak düzenlenmiştir. Bu süreci BDT'nin güçlendirilmesi ve Avrasya Ekonomik Birliği'nin (AEB) kurulması takip etmiş ve böylece Moskova'ya yeni bir ekonomik etki alanı oluşturulmuştur (Kydyralieva ve Abdibaitova, 2018; 94-95). Dolayısıyla bu oluşumlar Rusya'ya bölgede hem güvenlik hem de ekonomi politikalarının oluşturulmasında liderlik rolü vermiştir. Örneğin, Özbekistan, Mayıs 2005'te halk ayaklanmasını şiddetle bastırdıktan sonra ABD eleştirilerine karşılık Rusya'yı büyük bir patron olarak görmeye başlamıştır (Kamalov, 2011; 32).

Özbekistan Orta Asya bölgesinde jeopolitik konumu itibarıyla diğer Orta Asya ülkelerini sınırlarıyla birbirine bağlayan demografik açıdan büyük bir ülkedir. Ülkede 2005'de yaşanan olaylar sonucunda, Washington yönetimindeki Neocon ideologlar, Amerikan tipi demokrasi planlarına tezat olarak gördükleri Kerimov rejiminin, Amerikalılara daha yakın bir hükümetle değiştirilmesini gerekli görmüşlerdir. Bu gelişmeler Özbekistan lideri Kerimov'un, ABD'nin rejime yönelik baltalama girişimini ve bundan sonraki işbirliği sürecini sorgulamasına ve Rusya'ya geri dönmeye zemin hazırlamıştır (Kamalov, 2011; 39). Ancak Kerimov'un politikaları dikkate alındığında, Nazarbayev'den farklı olarak Sovyet sonrası alanda köklü değişikliklerin Neo-Avrasyacılığa dönüşüm ile sağlanacağına dair herhangi bir inanca sahip olmadığı görülüyordu.

Neo-Avrasyacılar göre, Orta Asya bölgesinde Rusya ile sınırdaş olmanın getirdiği jeopolitik konumu ve yüzölçümü açısından büyük bir alana sahip olan Kazakistan eski Sovyet topraklarının birleşmesinde çok önemli bir rol oynayacaktır. Haziran 2004'te Astana'da düzenlenen ve Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Belarus, Tacikistan ve Ermenistan liderlerinin katıldığı "Avrasya Entegrasyonu" konulu konferansta, eski SSCB ülkelerinin kimliklerini yitirmesine ve ABD ekseninde bir dünya hükümetine karşılık, Büyük Asya ve Birleşik Avrupa gibi Avrasya'da, yeni büyük imparatorluk türlerinin yaratılmasına vurgu yapılmıştır (Shlapentokh, 2007; 152).

Kazakistan lideri Nazarbaev, Dugin'in görüşleri doğrultusunda, Rusya ve Kazakistan ile bir Avrasya imparatorluğu/birliği oluşturma fikrini olumlu karşılamıştır. Bu doğrultuda ekonomik ve jeopolitik işbirliği çerçevesinde, Rusya'nın petrol ve doğal gaz satışı konusunda Kazakistan ile işbirliği yapması gerektiği vurgulanmıştır. Dolayısıyla Nazarbaev, Avrasya imparatorluğunun kurulmasında önemli bir oyuncu olarak Neo-Avrasyacı ideolojisini, Lev Gumilev'in fikirleriyle bütünleştirerek politikalarına yansıtmıştır (Kaplan, 2014; 22).

Neo-Avrasyacılık ideolojisi Kazakistan'da sahiplenildiği kadar diğer eski Sovyet cumhuriyetlerinde emperyalist tahakküm korkusu nedeniyle sahiplenilmedi. Bu emperyal tahakküm, Gürcistan, Özbekistan, Ukrayna, Azerbaycan ve Moldova'yı içeren Rusya'ya karşı bir ittifak olan GUUAM'ın ortaya çıkmasına neden oldu (Özbekistan 2005'te örgütten ayrıldı). GUUAM, Kafkaslar üzerinden Avrupa'dan Asya'ya yeni bir ulaşım koridoru geliştirilmesine büyük ilgi göstermektedir. Bu durum, daha uzun ve dolayısıyla daha pahalı olan Rusya üzerinden mevcut rotayı atlayan Asya ve Avrupa arasında bir ulaşım merkezi kuracaktır. GUUAM ülkeleri, tarihi İpek Yolu'nun restorasyonu ile alternatif bir ulaşım koridorunun geliştirilmesinin, her birinin ihracat kapasitelerini artırmalarına ve çeşitli mal ve enerji kaynaklarının temini ve nakliyesinde Rusya'ya bağımlılıklarını azaltmalarına yardımcı olacağına inanmaktadırlar (Pavliuk, 1998; 9). Dolayısıyla bu girişim, Rusya dışında bir entegrasyonla, Neo-Avrasyacılığa karşıt bağımsız politikalar geliştirme girişimi olarak nitelendirilebilir.

5. Türkiye ve Neo-Avrasyacılık

1920'lerde Rus göçmenleri arasında ortaya çıkan Avrasyacılık akımı, Rusya'nın, Slavların, tarihsel olarak Ortodoksların ve çoğunlukla Türk kökenli Müslümanların benzersiz bir ortak yaşamına dayanan, kendine özgü bir uygarlık olduğu düşüncesi ile hem Rusya'da hem de Türkiye'de 2000'li yılların başlarında oldukça popüler hale gelmiştir.

Rus ve Türk seçkinleri yeni bir jeopolitik konfigürasyon oluşturma arzusuyla, iki ülke arasındaki ilişkilerin asırlık şablonunu değiştirmeye ve ortak bir zeminde buluşturmayı amaçlamışlardır. Bu bağlamda, ezeli iki düşman Türkiye ve Rusya, birbirine zıt iki ideolojiyi -Avrasyacılık ve Pan-Türkizm-savunmaktadır (Laruelle, 2008; 188).

Rus tarihinde, Rus ve diğer Balkan halkları için Ortodoks medeniyetinin kültürel ve manevi beşiği olan Konstantinopolis'in Osmanlı İmparatorluğu tarafından ele geçirilmesi ve bin yıllık Bizans İmparatorluğu'na son verilmesi ve Kırım Tatarları ile büyük savaşlar gerçekleştirmesi gibi derin izler bırakmış olaylar zinciri Osmanlı'dan Türkiye'ye devam etmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye, SSCB/Rusya'ya düşman ülkelerin (ABD) en sadık müttefiki haline gelmiştir (Bostanoğlu, 1999; 337). Dolayısıyla her iki ülkenin birbirini ezeli düşman olarak görmesi ve farklı ideolojik eksenlerde hareket etmesi Rus ve Türk seçkinlerinin işbirliği ve ittifak heveslerini zorlaştırmaktadır.

Pan-Türkizm ideolojisi pre-modern Türkiye'nin ideolojisi olan etnisiteler arası Osmanlıcılıktan kopuşun bir göstergesi olarak, modern Avrupa düşüncesi bağlamında etnik kökene vurgu yapmaktadır. Dolayısıyla, ulusları öncelikle biyolojik terimlerle tanımlayan ırkçılık olarak milliyetçilik, modern kapitalist kültürün bir ürünüdür. Dahası, Batı dışındaki toplumlarda kapitalizmin gelişmesi nedeniyle ortaya çıkmıştır (Smith, 2009; 201). Buna iyi bir örnek olan Türkiye, Osmanlı Türkiyesi olarak birçok yönden Rus İmparatorluğu ile benzerlik gösteren çok ırklı bir imparatorluk iken, kan esasına dayanan etnik bir kimlik olarak bir Türk ulusu duygusu geliştirmeye başlamıştır. Böylece Pan-Türkizm, bir ulusu diğerinden ayıran ve ulusal sınırların belirlenmesine yardım eden ırksal olarak tanımlanmış bir milliyetçiliktir. Bu bağlamda, Türkleri Osmanlı İmparatorluğu'nun diğer halklarından ayıran etnik/kan bağlarını vurgulayan Pan-Türkizm, hem Orta Asya'da hem de Volga bölgesinde, Osmanlı devleti dışındaki tüm Türk halkına hitap etmiş, dünyadaki

diğer Türkler üzerindeki etkilerini dikkate alarak saf Türk ırkı arayışına gitmemiştir (Shlapentokh, 2016; 267).

Pan-Türkizm yükselen Türk milliyetçiliğinin ideolojisi iken, Avrasyacılık, Rusya'nın, tarihsel olarak Ortodoks Slavlar ile çeşitli etnik kökenlere sahip Müslümanlar arasında eşsiz bir ortak yaşam alanı üzerine kurulu benzersiz bir multi-etnik medeniyet tasavvur etmektedir. Avrasyacılar, ulusal sınırları tamamen ortadan kaldırmış, birleşmiş Avrasya ulusu ile insanların ırksal/biyolojik yönünü küçümsemişler ve kültürel boyutlarını ön plana çıkarmışlardır. Dolayısıyla, birleşmiş bir Avrasya ulusunun modern imparatorluk çabası Avrasyacılarla Pan-Türkistçileri karşı karşıya getirmiştir (Laruelle, 2008; 193).

Türkiye'nin bir NATO üyesi olması ve savaş sonrası dönemde özellikle güçlenen SSCB ile Türkiye arasındaki jeopolitik çatışmayı pekiştiren Amerikan müttefikliği, Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ve Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girme konusundaki başarısız girişimlerinin ardından uluslararası konjonktürün yeniden değerlendirilmesine neden olmuştur (Özbay, 2011; 36). SSCB'nin dağılmasının ardından Türkiye'nin, Orta Asya ve Sovyet sonrası alanlarda lider rol oynamaya çalışması ve istenilen başarının sağlanamamasının ardından, Batı yanlısı politik rolünü oynama isteği ortadan kalkmış, ABD ve Avrupa ile ilişkisi kötüleşmiştir. Bu bağlamda Türkiye'nin kuruluşundan bu yana süreklilik arz eden tek yönlü Batılı politikalarının yerini çok yönlü politikalar almıştır. Buna göre, hem Washington ve Brüksel ile ilişkileri koparmadan devam ettirme, hem İslam dünyasına ve İslami köklerini vurgu yapma hem de Rusya'yı olası politik yönlerden biri olarak görme eğilimi içerisine girmiştir (Kamalov, 2008; 46).

Türkiye'nin Batılı imajı son zamanlarda, Washington ve Brüksel'le olan dostluğun beklentilerini karşılamaması üzerine gözden geçirilmiştir. Bu noktada Irak'ta yaşanan savaşın, Amerikan politikasının demokrasiye değil İslami köktencilige ve Türkiye için bir tehdit olan Kürt ayrılıkçılığına yol açacağı sonucu, genel olarak ABD ve Batı'ya eleştirileri yoğunlaştırmıştır. Avrasyacılar, bu durumu Türkiye'nin kendisini Batılı değil Avrasya ülkesi olarak algılamaya ve Rusya'yı potansiyel bir müttefik olarak görmeye başlaması gerektiğine dair düşünceleriyle destekler nitelikte bulmuştur. Böylece Avrasyacılık, Türkiye ve Rusya'nın bir tür doğal müttefik haline geldiğini ima eden Amerikan karşıtlığı anlamına gelmekteydi (Shlapentokh, 2016; 268).

Türkiye'de Avrasya terimi ilk olarak daha önce pan-Türkist aşırılıkla bağlantılı olmayan dini çevrelerle popüler hale gelmiştir. Böylece Recep Tayyip Erdoğan'ın çevresindeki modernleşen İslamcılar, 2000'den bu yana Avrasya Kuşağı gazetesini ve Türk-İslam sentezinin partizanları Yeni Avrasya'yı yayınlamışlar ve bu hareketin diğer savunucuları arasında Akkan Suver'in yönettiği Marmara Grubu Vakfı ve Ahmed Yesevi Vakfı düzenli olarak "Avrasya ekonomi zirveleri" düzenlemiştir. Özellikle yazar ve gazeteci Atilla İlhan'ın (1925-2005) uzun yıllar boyunca yazdığı eserleri ile, İsmail Gaspiralı, Sultan Galiyev ve Mulla Nur Vakhidov gibi Avrasyacı kahramanların üzerinde durduğu Türk-Rus ittifakı fikrini popülerleştirmiştir. Dugin, bu girişimlere karşılık olarak jeopolitik üzerine yazdığı kitabını Türkçeye ve Arapçaya çevirtmiş, 2003 yılında "Rus Jeopolitiği Avrasyacı Yaklaşım" olarak yayınlanmıştır. Dugin, Türk siyasi ve entelektüel seçkinlerine ulaşmış ve Avrasya ittifakına ilişkin Moskova-Ankara hattını desteklemiştir (Laruelle, 2008; 198-199).

Dugin'in öncülüğünde cesaretlendirilen Rusya/Türkiye yakınlaşması, 2003 yılında Avrasya Partisi Sekreteryası Pavel Zarifullin, Türkiye İşçi Partisi lideri Daşar Karadağ ve Moskova bürosu başkanı Mehmet Bora Perinçek'i bir araya getirmiştir. Görüşmeler sonucunda, Rus Avrasyacı ve İşçi Partisi'nin temsilcileri, Rusya ve Türkiye'nin tarihsel olarak Avrasya güçleri olduğuna ve benzer sorunlar yaşadığına ve eski tarihsel kökenlerin yeniden keşfedilmesi ve Atlantizm'e karşı ortak mücadele edilmesi sonucuna varmışlardır. Dolayısıyla Avrasya'nın iki rakip gücü ABD emperyalizmine karşı iki müttefike doğru yön değiştirmiştir.

Rus-Türk yakınlaşmasını tarihsel argümanlara dayandıran Dugin ve Neo-Avrasyacılar, iki ülkenin tarihi/kültürel yapısının benzer özellikler taşıdığını ve benzer sorunlarla karşılaştıklarını belirtmiştir. Dugin'e göre, Osmanlı İmparatorluğu'nun Türkler ve diğer etnik ve dini grupların ortak bir kimlikte bütünleşmesi, Avrasyacılık zihniyetiyle örtüşen bir durumdu ve sonrasında Osmanlı'nın Avrupa milliyetçiliği ekseninde, Avrupa tipi etnik Türk devletine dönüştürülmesi istikrarsızlığın bir göstergesiydi. Bu bağlamda, Türkiye'nin uyguladığı çok yönlü politikalar, Soğuk Savaş sonrası düzende yeni bir Rus rolü arayışı içerisinde bulunan Rusya'da olumlu karşılanmış ve dönem itibarıyla oldukça popüler olan

Avrasyacılığın savunucuları, Türkiye'nin Pan-Türkist hırslarını ve Avrasyacılığa olan ideolojik uyumsuzluğunu bir kenara bırakmışlardır. Türkiye ve Rusya müttefikliği üzerinde duran Avrasyacılar, Dugin'in öncülüğünde Türk seçkinleri ile görüşmeler yaparak bu ideolojiyi yaymaya çalışmışlardır (Avrasya Sempozyumu, 2004). Ancak, Türkiye'nin Batı yanlısı politikalarından, Batı'nın da Türkiye'den kolayca vazgeçmeyeceğinin bilincinde olan Avrasyacılar, Washington'un, Rusya'yı yönetebileceği güçsüz bir kuklaya dönüştürebilme ve Atlantikçilerin planlarının işe yarayacağına ve bu noktada Amerikan uydularının -Türkiye gibi- kullanılacağı endişesi taşımaktadır.

Sonuç olarak, Soğuk Savaş ve SSCB'nin çöküşü ve post-modern imparatorluk beklentisi Rusya'ya zayıflıklarını telafi etmek için yeni müttefikler arayışına itmiştir. Türkiye ile uzun süredir devam eden Rus-Türk düşmanlığı geleneğine rağmen ortak bir zemin bulma çabası bu arayışa örnek teşkil etmektedir. Bu yaklaşmanın çerçevesini çizen Avrasyacılık algısı, Türkiye ve Rusya'da yapısal olarak benzemesine rağmen farklı nedenlerden kaynaklanıyordu. Türkler için, Avrasyacılık aslında Brüksel ve Washington'dan gelen yabancılaşma ve artan ekonomik ve jeopolitik önem duygusuyla ilgili Neo-Osmanlıcılığa neden olmuştur. Böylece, Türkiye'nin Asya, Avrupa ve hatta Kuzey Afrika'ya nüfuz edebileceği ve kendi başına bir küresel güç merkezi olabileceği tasavvur edilmiştir. Rusya için ise Avrasyacılık, çoğunlukla nostaljik bir ideoloji ve post-modern imparatorluğu, Slavların, Türklerin ve SSCB'nin diğer etnik kökenlerinin ortak yaşam alanı ile ilişkilendiren bir kavramdır.

6. Sonuç Yerine; Rus Dış Politikasında Neo-Avrasyacılık

Avrasyacılık, ya Batı'yı kabul etmekle ya da Slavlık adına her şeyi reddetmekle sınırlı olan Rus düşüncelerini daha da öteye taşıyan, Rusya'nın kimliğini ortaya koymaya çalışan bir akımdır. Rusya'nın hem Avrupalı statüsünü koruma isteği, hem de bir doğu imparatorluğu kurma isteğinin nerede meşru zeminlerde sağlanabileceğini sormak Avrasyacıları geleneksel Rusya teorilerinin ötesine taşımaktadır. Bu bağlamda coğrafi olarak ideolojik bir düşünce biçimi olduğu iddia edilen Avrasyacılık, coğrafi açıdan Avrupa-Asya ve kültürel açıdan Batı-Doğu ekseninde uzanan Rus siyasi ve entelektüel seçkinlerini post-modern imparatorluk olgusuna taşımaktadır. Dolayısıyla Avrasyacı düşünceye göre, Rusya'nın emperyal yapıya duyduğu ihtiyaç -Doğu'ya, Kuzey'e ve Güney'e genişleme ve Avrasya'da birleşme - açıkça kendini göstermektedir.

1920'lerin ve 1930'ların Klasik Avrasyacılığı, yeni Neo-Avrasyacılıktan ayırt edilmelidir. Neo-Avrasyacıların, Prince Trubetzkoy, Roman Jakobson, George Vemadsky veya Petr Savitsky gibi düşünürlerin tanınmış entelektüel niteliklerine ve düşüncelerine sahip olmadığı bilinmektedir. Dahası, Neo-Avrasyacıların kendileri kurucu düşünürlerle karşı paradoksal bir tutum sergilemektedirler. Lev Gumilev, Aleksandr Panarin ve Aleksandr Dugin ile Türk veya Kazakistan Avrasyacılığı kuramcıları, bazen Klasik Avrasyacılarından sert bir şekilde söz etmektedirler. Dolayısıyla, Neo-Avrasyacılar, Klasik Avrasyacılarla çok belirgin olan Doğu'nun yüceltilmesi fikrini paylaşmamaktadırlar. Çağdaş yazarlar İslami köktencilik korkusunu gizlemekte ve Orta Asya ve Moğolistan kültürlerine özel bir sempati duymamaktadırlar. Ancak Asya-Pasifik bölgesini ekonomik dinamizmin bir parçası olarak görmektedirler. Böylece Neo-Avrasyacılık, Dugin tarafından jeopolitik bir akıma, Gumilev tarafından insanlık ve doğa teorisine, Nursultan Nazarbayev'in bütünlendirici bir düşünce dizisine ve Türk Avrasyacıların, Rusya ve ulusal azınlıkları arasındaki ilişkilere odaklanmaya dönüştürülmüştür (Laruelle, 2008; 205).

Avrasyacılık terimi, Rus dış politikasının belirlenmesinde gittikçe daha sık kullanılmaya başlanmıştır. Neo-Avrasyacılar, Boris Yeltsin döneminin sayılı politikacılarından biri olan Yevgeny Primakov'un dışişleri bakanı ve başbakan olarak Asya güçleriyle daha yakın ilişkileri teşvik eden önemli bir rol üstlendiğini belirtmektedirler. Vladimir Putin'in 2000 yılında iktidara gelmesinden bu yana, Rusya'nın Avrupa ve Asya arasındaki yerini yeniden gündeme getiren konuşmaları Neo-Avrasyacıları umutlandırmıştır. ("*Rusya kendini her zaman bir Avrasya ülkesi olarak hissetti. Asla unutmamak Rus topraklarının en büyük kısmı Asya'dadır, ancak tüm dürüstlikle bu avantajı her zaman kullanmadığımızı söyleyemeyiz, bence Asya ülkeleriyle birlikte eylemlerle kelimeleri eşleştirmenin zamanı geldi...*"Asya Zirvesi, Brunei 2001)

Rus dış politikasının Asya açılımının Avrasyacılık ile ilgisi olup olmadığı şüphelidir. Bu bağlamda, Putin ve diğer dış politika yapımcıların Rusya'ya neredeyse hiç Avrasya veya Avrasyacı terimini kullanmadan "Avrupa-Asya ülkesi" (evro-aziatskaia strana) dediği unutulmamalıdır. Dolayısıyla, ne Yeltsin ne de Putin,

Rusya'nın Asyalı özüne sahip olduğunu vurgulamak için kültüralist terminoloji kullanarak Avrasyacı açıklamalar yapmamıştır. İç politikada ise, Putin rejiminin otoriter eğilimleri ve Ortodoks uygarlığına ve Rus ulusal karakterinin ayırt edici özelliğine ilişkin tutumu, bir tür milliyetçiliğin yeniden canlanmasına ve yeni bir vatansever ideolojinin doktrin seviyesine yükselmesine zemin hazırlamıştır. Ancak bu durum Neo-Avrasyacılığın doğrudan bir sonucu olmadığı gibi, Dugin gibi yazarların başarısını da doğrulamamaktadır. Dolayısıyla Sovyetler Birliği'nin etkili büyük bir güç olduğu dönemlerin nostaljisini yeniden yaşatmak isteyen tüm milliyetçi hareketler için ortak bir payda gibi görünmektedir (Laruelle, 2008; 8).

Putin Rusya'sı uluslararası sistemde yakın çevre politikası ile Orta Asya, Kafkaslar, Balkanlar ve Uzak Doğu'ya uzanırken, AB ve ABD ile pragmatizm ekseninde temaslar kurmaktadır. Bu bağlamda, Putin dış politikası için, Batıcı (Atlantikçi), Aşırı Avrasyacı ve Rus Milliyetçiliği (Slavofil) gibi akımların dışında ılımlı veya pragmatist Avrasyacılık, demokratik devletçilik (statizm) gibi tanımlamalar yapılmış ve rekabet ve işbirliği üzerine çok kutuplu bir uluslararası sistem öngörülmüştür. Bu doğrultuda Putin, Neo-Avrasyacıların beklediğinin aksine, Gorbaçov-Yeltsin dönemlerinin politikası olan Avrupa eğilimini sürdürmüştür. AB ve ABD ile yakın temaslardan kaçınmayan Putin, Çin öncülüğünde Asya'da aktif bir politika uygulamıştır. Dolayısıyla pragmatist Avrasyacı olarak niteleyebileceğimiz Putin, siyasi söylemlerinde Avrasyacılık ekolünün benimsediği jargonlara atıf yaparak, Rusya'nın güçlü bir devlet ve Avrasya ülkesi olduğunu vurgulamıştır (Sönmez, 2010; 41).

Neo-Avrasyacılık ekolü, Rusya'nın jeopolitik seçeneklerini değerlendirerek, Doğu ve Batı'ya, ABD'ye karşı bir araya getirmeye, güçlü ve bağımsız devletlerden oluşan multi etnik yapıyı post-modern bir imparatorluk çerçevesinde Avrasya Birliği oluşturmayı amaçlamaktadır. Ancak Avrasya Birliğini oluşturma sürecinde birliğin teorik temellerinin zayıf ama uygulanabilirliği noktasında daha radikal bir tutumda oldukları için Neo-Avrasyacılar sert eleştirilere maruz kalmışlardır. Dolayısıyla Neo-Avrasyacılık, bir düşünce sisteminin dış politikaya uyarlanma çabası olarak görülmektedir.

Kaynakça

- Ağır, O. (2015). "Rus Tipi Federalizm", Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, sayı: 1, s. 27-54.
- Aktürk, Ş. (2017). Batı'nın diğer 'Öteki'si olarak: Rusya, *Lacivert Dergisi*, [Online], Mevcut: <<http://www.lacivertdergi.com/dosya/2017/04/12/batinin-diger-otekisi-olarakrusya>>, [Erişim tarihi: 22.12.2019].
- Aktürk, Ş. (2012). "NATO Neden Genişledi? Uluslararası İlişkiler Kuramları Işığında NATO'nun Genişlemesi ve ABD-Rusya İç Siyaseti", Uluslararası İlişkiler, sayı: 34, s. 73-97.
- Amirbek, A. (2015). "Rusya'nın Jeopolitik ve Kimlik Kodları: Klâsik Kuramlar Çerçevesinde Yakın Çevre Algısı Örneği", Karadeniz Araştırmaları, sayı: 48, s. 31-41.
- Amirbek, Aidarbek. Küresel Güç Mücadelesinde Orta Asya, Türk Cumhuriyetleri İlişkileri, Ankara, Barış Yayınları, 2013.
- Anthony, Smith. Milli Kimlik, Çev.: Bahadır Sina Şener, İstanbul, İletişim Yayınları, 2009.
- Areshev A. (2016). Turkey's Policies in the Southern Caucasus and Regional Security Mechanisms. Turkish-Russian Academics: A Historical Study on the Caucasus, Ed.: Andrei Areshev vd., (ss. 7-23). Ankara: AVİM.
- Avrasya Sempozyumu, Gazi Üniversitesi, Ankara, Turkey, 4-5 Aralık, 2004.
- Bassin, M. (2011). "Klasik ve Yeni Avrasyacılık: Geçmişten Gelen Devamlılık (Eurasianism "Classical" and "Neo": The Lines of Continuity)", Çev.: Özgür Tüfekçi, Bilge Strateji, sayı: 4, s. 117-135.
- Bi, Mahmut. Kafkasya Tarihi, Ankara, Berikan Yayınevi, 2011.
- Bostanoğlu, Burcu. Türkiye-ABD İlişkilerinin Politikası Kuram ve Siyaset, Ankara, İmge Kitabevi, 1999.
- Bozkurt, S. G. (2006). "Bağımsız Devletler Topluluğu'nda Renkli Devrimler- Kırgızistan Örneği", Akademik İncelemeler Dergisi, sayı: 1, s. 118-138.
- Brzezinski, Zbigniew. The Grand Chessboard, Basic Books 1997, Çev.: Yelda Türedi, Büyük Satranç Tahtası, İstanbul, İnkılap Kitabevi, 2005.
- Çakır, F., R. Günday. (2017). "Vladimir PUTIN'in Valdai Konuşmasının Politik Söylem-Psikoloji Bağlamında İrdelenmesi", Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, sayı: 2, s. 175-184.

- Derman, G.S. (2016). “Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) Dönemi Rus Dış Politikası Paradigmaları”, Akademik Bakış, sayı: 19, s. 283-295.
- Dugin, Aleksandr. Rus Jeopolitiği Avrasyacı Yaklaşım, Çev.: Vügar İmanov, İstanbul, Küre Yayınları, 2010.
- Dugin, Aleksandr. The Fourth Political Theory, Moscow, Eurasian Movement, 2012.
- Dugin, A. (2014). The long path: An interview with Alexander Dugin, [Online] Available at: <<https://openrevolt.info/2014/05/17/alexander-dugin-interview>>, [Erişim tarihi: 21.12.2019].
- Graham, S. (1999). “The Masks of Proteus: Russia, Geopolitical Shift and the New Eurasianism”, Transactions of the Institute of British Geographers, New Series, sayı: 4, s.481-494.
- İmanov, V. (2007). “Rusya’nın medeniyetsel kimlik inşası olarak Avrasyacılık”, Yayınlanmamış doktora tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı.
- İsmayilov, Meşdi. Avrasyacılık: Mukayeseli Bir Okuma, Türkiye ve Rusya Örneği, Ankara, Doğu Batı Yayınları, 2011.
- İşyar, Ö. G. (2004). “Gelenekçi Rus Klasik Avrasyacı Düşüncesinin Gelişimi ve Temel İlkeleri”, Doğu-Batı, sayı: 25, s. 179-219.
- Kamalov, İ. (2008). Rusya Federasyonu ile İlişkiler. Türk Dış Politikası 1919–2008, Ed.: Haydar Çakmak (ss. 944-952). Ankara: Barış Platin Kitap Yayınları.
- Kamalov, İlyas. Rusya’nın Orta Asya Politikaları, Ed. Murat Yılmaz, Ankara, Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi Yayınları, 2011.
- Kaplan, S. (2014). “Nursultan Naşarbayev’in Avrasya Entegrasyonu Politikası”, Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, sayı: 3, s. 20-32.
- Kasım, Kamer. Soğuk Savaş Sonrası Kafkasya, Ankara, USAK, 2011.
- Kaya, S. (2010). “Rus Dış Politikasında Batı Karşılığının Düşünsel ve Tarihsel Gelişimi”, Gazi Akademik Bakış, sayı: 7, s. 41-77.
- Kydyralieva, S. ve Abdibaitova, B. (2018). “Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü’nün Merkezî Asya’daki Etkinsizliği”, Bilge Strateji, sayı:18, s. 93-109.
- Laruelle, Marlène. Russian Eurasianism an Ideology of Empire, çev. Mischa Gabowitsch, Washington D. C., Woodrow Wilson Center Press, 2008.
- Meydan, V. (2017). “2008 Rusya-Gürcistan Savaşı’nın Uluslararası Hukukta Kuvvet Kullanma Yasağı Çerçevesinde Analizi”, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, sayı: 2, s. 417-429.
- Mosbey, J. C. (2015), Russia, Dugin, and traditionalism in politics: Political and theological placement of the fourth political theory. *March 3, CHAP*, [Online], Available at: <https://www.academia.edu/11256626/Russia_Dugin_and_Traditionalism_in_Politics_Political_and_Theological_Placement_of_The_Fourth_Political_Theory>, [Erişim tarihi: 12.12.2019].
- Özbay, F. (2011). “Turkey-Russia Relations in the Post-Cold War Period: 1992-2010”, Bilge Strateji Dergisi, sayı: 4, s. 35-77.
- Özer, S. (2008). “Avrupa Birliği Rusya ve ABD’nin Avrupa Güvenliğine Farklı Yaklaşımlarının Transatlantik İttifakına Etkileri”, Akdeniz İİBF Dergisi, sayı:15, s. 170-195.
- Papava, V. (2013). “The Eurasianism of Russian Anti-Westernism and the Concept of ‘Central Caucaso-Asia’ ”, Russian Politics and Law, sayı: 6, s. 45–86.
- Pavliuk, O. (1998). “Guam The Spillover of Politics into Economics?”, The Turkish Yearbook, sayı: 0, s. 2-27.
- Petro, Nicolai N. ve Rubinstein, Alvin Z. Russian Foreign Policy: From Empire to Nation-State, New York, Logman, 1996.
- Sapmaz, A. (2013). “Rusya Federasyonu’nun Terörle Mücadele Stratejisinin Kuzey Kafkasya’nın İstikrarı Üzerine Etkileri”, Savunma Bilimleri Dergisi, sayı: 2, s. 1-35.
- Shekhovtsov, A. (2008). “The Palingenic Thrust of Russian Neo-Eurasianism: Ideas of Rebirth in Aleksandr Dugin’s Worldview’ in Totalitarian Movements and Political Religions”, sayı: 4, s. 491–506.
- Shlapentokh, D. (2007). “Dugin Eurasianism: A Window on the Minds of the Russian Elite or an Intellectual Ploy?”, Stud East Eur Thought, sayı: 59, s. 215–236.

- Shlapentokh, D. (2016), *"The Ideological Framework of Early Post-Soviet Russia's Relationship with Turkey: The Case of Alexander Dugin's Eurasianism"*, Journal of Balkan and Near Eastern Studies, sayı: 3, s. 263–281.
- Sinkaya, B. (2016). *"Yeni Ortadoğu Jeopolitiğinde İran-Rusya Eksenini"*, Orsam, sayı: 72, s. 23-24.
- Sönmez, A. S. (2010). *"Moskova'nın Kutuplaşma Çabaları: Putin Dönemi Rus Dış Politikası"*, Avrasya Etüdleri, sayı:37, s. 37-76.
- Sönmez, S. (2010). *"Yeni Batıcılık ve Yeni Avrasyacılık Akımları Bağlamında Yeltsin Yönetimi'nin Doğu Batı Politikaları'nın Analizi"*, Gazi Akademik Bakış, sayı: 6, s. 73-96.
- Tellal, E. (2000). *"Rusya Federasyonu'ndaki Gelişmeler Nasıl Değerlendirilmeli?"*, Mülkiye, sayı: 22, s. 211-220.
- Tellal, E. (2010). *"Zümrüdüanka: Rusya Federasyonu'nun Dış Politikası"*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, sayı: 3, s. 189-236.
- Tsygankov, A. P. (2003). *"Mastering Space in Eurasia: Russian Geopolitical Thinking after the Soviet Break-up (Review Essay)"*, Communist and Post-Communist Studies, sayı: 1, s. 101–127.
- Yılmaz, S. (2015), *"Yeni Avrasyacılık ve Rusya"*, Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi, sayı: 34, s. 111-120.